ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՀԱՅ-ՌՈՒՍԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Հաստատում եմ՝
Իրավունքի ինստիտուտի տնօրեն
Ս.Ա. Բարսեղյան
«04» հուլիսի 2025 թ.

Ինստիտուտ՝ Իրավունքի
Ամբիոն՝ Իրավունքի տեսության և Սահմանադրական իրավունքի

Հեղինակ(ներ)՝ ի.գ.թ., ավագ դասախոս Հակոբյան Դ.Է.

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Դասընթաց՝ Սահմանադրական իրավունքի տեսություն

Մագիստրոսի կրթական ծրագիր՝ 042101.02.7 «Սահմանադրական իրավունք, պետության և իրավունքի տեսություն»

Դասիչ մասնագիտություն՝042101.00.7 Իրավագիտություն

Դասընթացի անոտացիան

Սահմանադրական իրավունքի տեսությունը առկա ուսուցմամբ մագիստրոսական կրթական ծրագրի՝ եզրափակիչ գնահատմամբ (քննությամբ) ավարտվող դասընթաց է:

Դասընթացի նպատակը և խնդիրները

Դասընթացի նպատակն է սովորողներին հաղորդել գիտելիքներ Սահմանադրական իրավունքի գիտության մեջ ձևավորված սահմանադրական իրավունքի առարկայի ՝ որպես իրավունքի ճյուղի առկա տեսությունների մասին, որոնք էապես տարբերվում են միմյանցից, սակայն յուրաքանչյուրն ունի գոյության լիարժեք իրավունք և արտացոլում է սահմանադրական իրավունքի բովանդակության որոշակի առանձնահատկություն:

Դասընթացի նպատակն է նաև, սովորողների մոտ ձևավորել կարողություններ և համապատասխան հմտություններ սահմանադրական արդարադատության գործընթացի մասնակից սուբյեկտների կողմից օրենսդրությամբ ամրագրված և վերջիններիս տրված լիազորությունների իրականացման առանձին հարցերի վերաբերյալ:

Դասընթացի շրջանակներում լուծվում են հետևյալ խդիրները.

- ուսումնասիրել սահմանադրական իրավունքի սուբյեկների սահմանադրաիրավական կարգավիճակի առանձնահատկությունները,
- ուսումնասիրել պետության մասնակցությամբ սահմանադրաիրավական հարաբերությունները,
- ներկայացնել սահմանադրական արդարադատությունը Հայաստանի Հանրապետությունում,
- ուսումնասիրել և ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանի Հիմնական օրենքի առանձին դրույթների վերաբերյալ կայացված որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները:

Դասընթացի օբյեկտը և առարկան

Դասընթացի օբյեկտներ հանդիսանում են սահմանադրաիրավական հարաբերությունների մասնակիցների վարքագիծը, պետական իշխանությունը, տեղական ինքնակառավարումը, պետական մարմինների գործողությունները:

Ընդհանուր առմամբ, առարկան ընդգրկում է պետության և պետական իշխանության կառուցվածքը, մարդու և քաղաքացու սահմանադրական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը, ներառում է մարդու և պետության միջև փոխհարաբերությունները, ինչպես նաև սահմանադրական մարմինների հարաբերությունները:

Դասընթացի մուտքային պահանջները

Դասընթացը կառուցվում է «ՀՀ սահմանադրական իրավունք», «Պետության և իրավունքի տեսություն», «Արտասահմանյան երկրների սահմանադրական իրավունք» դասընթացների բազայի վրա:

Դասընթացի յուրացման արդյունքում ձեռք բերվող գիտելիքները և կարողությունները

Դասընթացի յուրացման արդյունքը ապահովում է անհրաժեշտ գիտելիքների, հմտությունների ու կարողությունների համապատասխան ՈԱԾ-ի վերջնարդյունքներին:

Գիտելիքները՝

1. ընդհանուր պատկերացում կազմել սահմանադրական իրավունքի և ժամանակակից սահմանադրությունների առկա տեսությունների մասին,
2. ունենալ խորը մասնագիտացված գիտելիքներ սահմանադրական կարգավորման օբյեկտների, պետության մասնակցությամբ սահմանադրաիրավական հարաբերությունների ու սուբյեկտների մասին,

3. ունենալ խորը մասնագիտացված գիտելիքներ սահմանադրական արդարադատության իրականացման ընդհանուր և առանձին ընթացակարգերի վերաբերյալ

Հմտությունները՝

- ***գիտելիքի կիրառման հմտությունները՝***

1. ունենալ մասնագիտական հմտություններ համակցելու ձեռք բերած գիտելիքները իրավունքի այլ ճյուղային գիտելիքների հետ,
2. հետազոտական ու նորարարական գործունեություն իրականացնելիս տարբեր ոլորտի գիտելիքները համակցել ունեցած գիտելիքների հետ և ստեղծել նոր գիտելիք,

- ***ընդհանրական իմացական հմտությունները՝***

1. ունենալ հմտություններ սահմանադրական իրավունքի ոլորտում առաջացող հիմնախնդիրները հետազոտելու, պետության և վերջինիս սահմանադրաիրավական կարգավիճակի առանձնահատկություններով և փոխհարաբերությունների բնույթով պայմանավորված խորքային խնդիրներ վեր հանելու մասին,
2. պրակտիկ գործունեության ընթացքում ունենալով անհրաժեշտ հմտություններ առաջարկել սահմանադրական կարգավորումների և սահմանադրական արդարադատության արդյունավետությանն ուղղված նորարարական ու ստեղծագործական լուծումներ

Կարողունակությունը (կոմպետենցիան)՝

- ***ինքնուրույնությունը և պատասխանատվությունը՝***

1. ունեցած գիտելիքներով նպաստել մասնագիտական գիտելիքի զարգացմանը,
2. գնահատել իր շարունակական կրթության ու մասնագիտական զարգացման կարիքները հանրային իրավունքի ոլորտում՝ արդի տեխնոլոգիական

զարգացումների համատեքստում, ունակ լինել շարունակելու ուսումնառությունն արագ փոփոխվող միջավայրերում,

3. մասնագիտական կամ շարունակական ուսումնառության ոլորտում ծավալվող գործունեության մեջ առաջարկել նոր գաղափարներ, որը պահանջում է բարդ և անծանոթ աշխատանքային իրադրությունների կառավարման ու վերափոխման ռազմավարական նոր մոտեցումներ:

Դասավանդման եղանակները և մեթոդները

Դասընթացի շրջանակներում կիրառվում են դասախոսությունների, սեմինարների, հատուկ սեմինարների, բանավեճի, ինքնուրույն հետազոտական աշխատանքների, իրավիճակային քննարկումների դասավանդման եղանակները և մեթոդները:

Դասընթացի տեղն ուսումնական ծրագրում

Դասընթացը ներառված է «8/ութ/»՝ ակադեմիական կրեդիտ (288 ակադեմիական ժամ) աշխատատարությամբ, որից 32 ակադեմիական ժամ նախատեսվում է գործնական պարապմունքների համար: Դասընթացը նախատեսվում է ուսումնասիրել 2024-2025 ուսումնական տարվա 1-ին և 2-րդ կիսամյակում:

Ուսումնական աշխատանքի տեսակները	**Ընդամենը, ակադ. ժամեր**
1. Առարկայի ուսումնասիրման ընդհանուր աշխատատարությունն, այդ թվում՝	
1.1. Լսարանային պարապմունքներ, այդ թվում՝	**68**
1.1.1. Դասախոսություններ	**36**
1.1.2. Գործնական պարապմունքներ, այդ թվում՝	**32**
1.1.2.1. Ստուգողական աշխատանքներ	---

1.2. Ինքնուրույն աշխատանք, այդ թվում՝	----
1.2.1. Քննություններին նախապատրաստում	----
1.2.2. Ինքնուրույն աշխատանքի այլ տեսակներ, այդ թվում՝(նշել)	----
1.2.2.1. Գրավոր ինքնուրույն աշխատանքներ	-----
1.2.2.2. Էսսե և ռեֆերատներ	-----
Ամփոփիչ ստուգում (քննություն, ստուգարք)	**1-ին կիսամյակ/ստուգարք/ 2-րդ կիսամյակ/ քննություն/**

Դասընթացի ծավալի բաշխում (ակադեմիական ժամերով) ըստ թեմաների և ուսումնական աշխատանքի տեսակների

Առարկայի բաժինները և թեմաները	**Ընդամենը**	**Դասախոսու-թյուններ**	**Գործնական / սեմինար պարապմունքներ**
1	**2=3+4**	**3**	**4**
Թեմա 1. Սահմանադրական իրավունքի տեղը իրավաբանական գիտությունների համակարգում	**4**	**2**	**2**
Թեմա 2. Սահմանադրության տեսական հիմունքները	**4**	**2**	**2**
Թեմա 3. Ժամանակակից սահմանադրության տեսություն	**4**	**2**	**2**
Թեմա 4. Սահմանադրական կարգավորման ձևը, կառուցվածքը և	**4**	**2**	**2**

մեթոդը			
Թեմա 5. «Սահմանադրական կարգ», «սահմանադրական կարգի հիմունքներ», «հասարակական կարգ» հասկացությունների իմաստային նշանակությունը	**2**	**2**	
Թեմա 6. Մարդը և քաղաքացին: Անհատի սահմանադրական կարգավիճակը	**4**	**2**	**2**
Թեմա 7. Կոլեկտիվ: Կոլեկտիվը որպես սահմանադրական կարգավորման օբյեկտ	**2**	**2**	
Թեմա 8. Հասարակություն: Հասարակական կարգի հիմունքների սահմանադրական կարգավորման կառուցվածքային տարրերը և առանձնահատկությունները	**4**	**2**	**2**
Թեմա 9. Պետություն: Պետական իշխանության կազմակերպման սահմանադրական հիմունքները, պետության մասնակցությամբ սահմանադրաիրավական հարաբերությունները և սուբյեկտները	**4**	**2**	**2**
2-րդ կիսամյակ			
Թեմա 10. Սահմանադրական վերահսկողություն և հսկողություն	**4**	**2**	**2**
Թեմա 11. Սահմանադրության փոփոխությունների նախագծի պարտադիր նախնական սահմանադրական վերահսկողությունը	**4**	**2**	**2**
Թեմա 12. Անձի մասնավոր կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքը և այդ իրավունքի սահմանադրական ծավալը	**4**	**2**	**2**

Թեմա 13. Սահմանադարական դատարանը որպես սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմին: Կարգավիճակի առանձնահատկությունները:	**4**	**2**	**2**
Թեմա 14. ՀՀ սահամանդրական դատարանի գործունեության իրավական հիմքերն ու անկախության երաշխիքները	**4**	**2**	**2**
Թեմա 15. Սահմանադրական դատարանի դատավորի կարգավիճակը, ընտրության առանձնահատկությունները, դատավորի թեկնածու առաջադրող և ընտրող մարմինների գործունեության սահմանադրական կարգերը	**4**	**2**	**2**
Թեմա 16. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի գործունեության կազմակերպումը	**4**	**2**	**2**
Թեմա 17. ՀՀ Սահմանադրական դատարան դիմելը: Դիմումի ընդունելության ընթացակարգերը	**4**	**2**	**2**
Թեմա 18. ՀՀ Սահմանադրական դատարանում գործերի քննության ընդհանուր կանոնները	**4**	**2**	**2**
Ընդամենը	**68**	**36**	**32**

Դասընթացի ապահովվածությունը գրականությամբ

ա/իրավական ակտեր

1. ՀՀ Սահմանադրություն
2. «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական օրենքը
3. Սահմանադրական դատարանի աշխատակարգ /*ընդունվել է 2018 թվականի հուլիսի 9-ի ՍԴԱՈ-1-Ն որոշմամբ/*
4. Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր

5. Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին Եվրոպական կոնվենցիա
6. ԵԱՀԽ-ի մարդկային չափանիշի խորհրդաժողովի Կոպենհագենի խորհրդակցության փաստաթուղթ
7. ՀՀ դատական օրենսգիրք սահմանադրական օրենք
8. Ազգային ժողովի կանոնակարգ ՀՀ սահմանադրական օրենք
9. «Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենք
10. «Հանրաքվեի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենք
11. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի որոշումներ՝
    - ՍԴՈ-1627 որոշում, 01.02.22թ
    - ՍԴՈ-1666 որոշում, 11.10.22թ
    - ՍԴՈ-1434 որոշում, 06.11.18թ.
    - ՍԴՈ-1434 որոշում, 06.11.18թ.
    - ՍԴՈ-1518 որոշում, 31.03.20թ.
    - ՍԴՈ-1546 որոշում, 18.06.20թ.
    - ՍԴՈ-1608 որոշում, 02.08.21թ.
    - ՍԴՈ-1419 որոշում, 12.06.18թ.
    - ՍԴՈ-1507 որոշում, 25.02.20թ.
    - ՍԴՈ-1585 որոշում, 16.03.21թ.
    - ՍԴՈ-1644 որոշում, 22.03.22թ.
    - ՍԴՈ-1680 որոշում, 24.03.23 թ.
    - ՍԴՈ-1590 որոշում, 29.04.21թ
    - ՍԴՈ 1669 որոշում, 22.11.22թ.
    - ՍԴՈ 1645 որոշում, 29.03.22թ.

բ/ հիմնական գրականություն

1. ՀՀ Սահմանադրական իրավունք /պատ. խմբագիր, պրոֆ. Ն. Այվազյան, մաս 1-ին, Երևան 2016 թ./

2. Պետության և իրավունքի տեսություն /պատ. խմբագիր, պրոֆ. Ա. Ղամբարյան, Մ. Մուրադյան, Երևան 2016թ./

3. ՀՀ սահմանադրության մեկնաբանություններ /ընդ. խմբագրությամբ, պրոֆեսոր Գ. Հարությունյան, դոց. Ա. Վաղարշյան, Երևան 2010թ./

4. Սահմանադրության էությունը և բովանդակությունը/ Այվազյան Ն., Այվազյան Ա., Երևան 2005 թ./

5. Хабриева Т.Я., Чиркин В.Е. Теория современной конституции. – М.: Норма, 2019

6. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Общая часть: Учебник для вузов. 4-е изд., обновл. и дораб. Отв. ред. Б.А. Страшун, 2010

7. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. Учебник. Издательство: Инфра-М, Норма, 2015

8. Чиркин В.Е. Сравнительное конституционное право. Учебное пособие для магистрантов и аспирантов. – М., 2012

9. Զաքս Մ. Սահմանադրական իրավունք II: Հիմնական իրավունքներ: Մաս I. Հիմնական իրավունքների տեսություն: 2-րդ հրատ. /թարգմ.՝ Լ. Սարգսյան.- Եր.: Տիգրան Մեծ, 2015/

10. Հարությունյան Գ.Գ. Սահմանադրական մշտադիտարկում: Եր.: Նժար, 2016

գ/ լրացուցիչ գրականություն

1. Պողոսյան Վ.Վ. Սահմանադրագիտություն. նկատառումներ, հիմնախնդիրներ /խմբ.՝ Գ. Հարությունյան.- Եր., 2014
2. Актуальные вопросы конституционного правосудия (по материалам «Журнала конституционного правосудия») /ред. С. Д. Князев, М. А. Митюков, С. Н. Станских.- М.: Волтерс Клувер, 2011

3. Актуальные проблемы правосудия в контексте современного конституционализма: Сборник материалов Международной научно-практической конференции, посвященной 15-летию принятия Конституции Республики Армения, 24-25 сентября 2010г., Ереван-Дилижан.- Ер.: Тигран Мец, 2010
4. Маклаков В.В. Конституционное право зарубежных стран. Общая часть: М., Волтерс Клувер, 2006
5. Судебная система западных государств. М., 1991.
6. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности. М., 1998.
7. Эбзеев Б. С. Личность и государство в России: взаимная ответственность и конституционные обязанности.- М.: Норма, 2011.

դ/ ինտերնետային կայքեր

1. www.arlis.am
2. president.am
3. parliament.am
4. elections.am
5. concourt.am
6. ombuds.am
7. worldconstitutions.ru